

Oponentský posudek na diplomovou práci Aleny Vantové

Fungování Sekretariát pro věci církevní 1967-1989

Magisterská práce Mgr. Aleny Vantové představuje příspěvek k dějinám církví v období komunistické diktatury. Naproti klasickému schématu líčícímu církev v letech 1948 – 1989 jako pasivní objekt perzekuce či studie zaměřené na duchovní kolaborující s režimem se autorka zabývá dozorčím orgánem – Sekretariátem pro věci církevní (SPVC) a církev a náboženské společnosti sleduje jeho optikou, přičemž časově text pokrývá období 1968 – 1989. Práce tak v sobě zajímavě kombinuje dějiny institucí (v tomto ohledu vyvolává ve čtenáři velká očekávání samotný název „Fungování Sekretariátu pro věci církevní 1967 – 1989“) a sondu do výsledků činnosti Sekretariátu. Podobně jako Zdeněk Demel¹ a Peter Dinuš² hodnocená práce církevní dějiny obohacuje o „pohled z druhé strany“.

V první části práce se autorka věnuje popisu SPVC, následuje popis změn, které přineslo Pražské jaro a oddíl uzavírá vývojem církevní politiky socialistického Československa. Druhá část se nejprve věnuje reálnému obsahu církevní politiky a pracovní náplni SPVC, poté na základě zpráv vypracovávaných Sekretariátem sleduje aktivity konkrétních církví, náboženských společností a organizací a problematiku církevních tiskovin.

Podkladem pro diplomovou práci byl fond MK ČSR - Sekretariát pro věci církevní (995/0/1) uložený v Národním archivu.³ Třebaže diplomantka odkazuje pouze k jednomu kartonu, s pomocí literatury se jí podařilo podnětným způsobem zaplnit prázdné místo nejen církevních dějin.⁴ Dalším kladem je časový záběr práce, který zahrnuje ucelené období mezi lety 1968 – 1989, které patří (nejen v církevních dějinách) k těm opomíjenějším.⁵

Hlavní námitku bych směřoval na omezené množství použitého archivního materiálu s čím je spojeno několik nedostatků práce. Diplomantce lze vytknout volnější nakládání se stanoveným cílem. Úvod (a stejně tak i název) slibuje důraz na „na fungovanie, vnútornú štruktúru a naplň“ SPVC (s. 8). Nikde však není vysvětleno, proč se práce zabývá tématy kapitol 2.1 – 2.6. Aby mi bylo rozuměno, nesnažím se zpochybnit jejich zahrnutí, nýbrž chci upozornit, že fond SPVC ke

1 Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu. Brno 2008.

2 Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování StB. Praha 2004.

3 Nikoli Státním ústředním archivu, jeho předchůdci, jak uvádí autorka.

4 Např. sborník *Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy* (Bratislava 2010) ze stejnojmenné konference se ústřednímu orgánu státní správy ve věcech církví a náboženských společností v Československu věnuje v jednom příspěvku na třech stranách.

5 Období 80. let se věnuje např. Jaroslav Cuhra, *Skrytý zápas. Stát, katolická církev a mládež v druhé dekádě normalizačního režimu*. In: Vaněk, Miroslav (a kol.): *Ostrůvky svobody*. Praha 2002, s. 107 – 146.

všem nabízí dostatek materiálu,⁶ který však byl opomenut. Otázku také vzbuzují archiválie sloužící jako podklad magisterské práce. Je naprosto oprávněné využít zpráv SPVC, které úřad odesílal faktickému nadřazenému orgánu (oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ), jen by si tento postup zasloužil komentář. Opravdu byl Sekretariát v kontrole a potlačování nežádoucích aktivit církví tak úspěšný, jak se ve zprávách „chvástá“? Jak do jeho úspěchů zapadá nárůst sebevědomí věřících⁷ a zvyšující se participace mládeže na náboženských aktivitách v 80. letech?⁸ A konečně je důsledkem omezené práce s archivním materiálem disproporce množství informací k jednotlivým tématům.⁹

Závěrem kritické části si dovoluji upozornit na některé diskutabilní (ne nutně chybné) informace v textu – SPVC vzniklý při úřadu předsednictva vlády nebyl mezistupněm republikových sekretariátů (s. 11), ale vyšším orgánem; počet pracovníků neřešila primárně vláda, ale předsednictvo ÚV KSČ (s. 14); ohlas na církevní politiku v zahraničí se sledoval již od roku 1959¹⁰ (s. 41); Ústřední církevní nakladatelství řídilo ministerstvo kultury (a informací) nejprve jako zařízení Státního úřadu pro věci církevní, poté byla náplň jeho činnosti konzultována se SPVC (s. 75).

Navzdory uvedeným nedostatkům (daným mj. tím, že se autorka pohybovala na dosud nezmapované půdě) se jedná o zdařilou a podnětnou práci, která splňuje veškeré náležitosti pro tento typ prací. Zvláště budeme-li číst druhou část práce jakožto sondu do fungování SPVC, je nutno výslovně uvést, že diplomantce se ambiciózně stanovený cíl podařilo víceméně naplnit. Jako hodnocení navrhuji stupeň velmi dobře až dobře (B až C).

Praha, 5. září 2013

Šimon Trusina

6 K římskokatolické církvi viz kr. 129 – 182; k SKD - PiT viz kr. 170 – 175; k ČCE viz kr. 202 – 216; k tisku obecně viz kr. 81 – 83 a dále v rámci jednotlivých církví.

7 Např. pouť na Velehrad v roce 1985, masové podpisy petice Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů o tři roky později atd.

8 Viz Cuhra, Jaroslav: Skrytý zápas.

9 Patrný je důkladnější popis 70. let a minimum informací k následující dekádě, přičemž právě v tomto období získávalo fungování SPVC vzhledem ke změnám v SSSR zvláštní dynamiku. Podobně se práce jen dílčím způsobem věnuje fungování a vnitřní struktuře SPVC oproti jeho náplni.

10 V rámci Ústředního církevního nakladatelství k tomu účelu vznikl Studijní institut.